

Süryani Kültüründe Özgünlükler ve Farklılıklar

Süryani kültürüne göre, özgünlükler ve farklılıklar yaratılışın özüdür. Bu özün ana kaynağı ruhtur. Ruh, insanda ilahi yazılımın programıdır. Yenilenmeyi ve gelişmeyi sağlayan bu yazılım öğrenilirse ve iyi kullanılırsa, her şey daha rahat ve daha güzel olur. Çünkü ruh, insanın özünü oluşturur ve mutlak özgürlüğün kaynağına ulaştırır. Bu özü tanımadan ve öğrenmeden insanın kendini tanıması kolay değil. Bu özü keşfettiği ve anladığı kadar insan kendini tanıyabilir. Bu özü anladığı/kavradığı kadar insan yaşama dair farkındalığını geliştirebilir. Aksi halde kendi özüne yabancılaşır. Kendi özüne yabancı yazılımların/programların etkisi altına girer. Bu durum çok rağbet görüyorsa da, huzursuzluğa sevk etmektedir. Çünkü ruhun devrede ve işbaşında olmadığı bütün girişimlerin/çalışmaların bir bacağı devamlı eksiktir. Aklın ışığı olan bilginin ve ruhun ışığı olan sevginin ortaya çıkması için bilimsel/toplumsal bütün girişimlerde/çalışmalarda buna dikkat edilmesi hayati önem taşır. Bunu gözetmeyenler, önünde sonunda bir boşluğa düşmekten kurtulamazlar.

Bu hakikat, hikmet/bilgi sevgisiyle, bilme/bulma/olma yolculuğuyla ulaşılan bir menzildir. Bir şeyin özüne doğru, özünün, ruhunun kavranması için yapılan varoluşsal kazı çalışmasıdır. Özlü bir ifadeyle, bir şeyin özü, bozulmamış hâli, tabiatı, fitratıdır.

Bu açıdan baktığımızda var oluşta, kâinatta, sosyal yaşamda aynılıkların/benzerliklerin değil, çoğulculuğu yücelten, görünen ve görünmeyen özgünlüklerin ve farklılıkların olduğunu görürüz. Toplumsal yaşamı devam ettiren bu değerler (özgünlükler ve farklılıklar), birbirimize muhtaç olmamızı isteyen ilahi sistemin tasarısı gereğidir. İnsan onurunu yücelten sosyal anahtarlar gibidirler. Adaleti ve hakkaniyeti gözettiğinde/özendirdiğinde diğer insani değerler kadar gerekli ve anlamlıdır.

Bu bilinçle insana/mana dünyasına değer vermek, başkasını bir başka kendisi olarak görmeyi; o kişinin insan olma onurundan kaynaklanan temel haklara saygının bir gereğidir. Burada özgürlük ve özgünlük arasındaki denge hayati önem taşır. Çünkü farkındalık, özgürlük ve özgünlük arasında bir ışıktır. Farkındalık olmadan özün gürleşmesi ve farklılıkların gözetilmesi kolay değil. Bunu görmek için temiz kalplere ve saf bakışlara ihtiyaç vardır.

Esas hatırlanması gereken unutulmuş bu temel hakikattir. Asıl yaşam yolculuğuna buradan başlamak gerekir.

Çünkü hakikatte Sen, başka bir Ben'sin. Ben'se, başka bir Sen!

Sende yoksa bende olanı göremezsın. Bilemezsın!

Gerçek olan, güzel gören, var edendir.

Yani BEN, seni SEN yaparken, SEN de beni, BEN yapacaksın!

Ülkemiz/coğrafyamız seni, SEN yapan; beni, BEN yapan bu yaklaşımlara çok özlem duymaktadır. Su ve oksijen kadar!

Unutmamak gerekir ki; elması ELMAS yapan küçük parçalarıdır. Hiçbir değer tek başına oluşmaz. Onu değerli kılan diğer parçalarıyla bütünleşmesidir!

Eşiklerin öte tarafına ötelenen bu hakikate, tevazua, anlayışa, demokratik erdeme, samimiyete, sorumluluğa, sadakate, sadeliğe, barışa, disipline, özdenetim ruhuna, güçlü iradeye, sosyal olgunluğa, uyuma, gayretkeşliğe, çalışkanlığa, hakkaniyete, eşitliğe, özgünlüğe, özgürlüğe, proaktif yapıcı dile, aşırılardan kaçınmaya, dengeye, yüksek frekanslı duygulara ve tutarlı ahlaka sarılmadan hakikatin arzulanan yeni anlayışlara evrilmesi ve zihinleri dönüştürmesi zaman alacaktır.

Süryani kültürünün derinliklerinde hakikat konusuna dalınca, **“İnsan, hak ve hakikate doğrulukla, yaratılanlara da ahlakla davrandığında insan olur”** gerçeğiyle yüz yüze kalmamak mümkün değil. Çünkü hakikati kelimelerin büyüleyici çağrışımlarıyla anlatmaya çalışan, ürettikleriyle manevi yaralara merhem olan aziz Süryani malfonelerin/üstatlarının, kelim ve kalem erbaplarının, gönül doktorlarının hissiyatını anlamaya çalıştığımda, bu derin vurgularla/temalarla karşılaşıyorum.

O üstatların yazınsal üretkenliğine göre, insanın maddi-manevi yönden büyümesi, sorumluluk alanındaki cömertliğine ve çalışma disiplinine bağlıdır. Hizmet odaklı düşünceyi özümsemişse, insan onuruna değer verir. Böylece ruhtan güç alır. Yaşam enerjisi benliğinin içinden akar ve benliğini ışık içinde tutar. Hizmet odaklı düşünceyi şiar edinmemişse, ruhtan güç almadığı için yaşam enerjisi aleyhine döner, benliğe (egoya) yenilir. Hizmet odaklı düşünce, daha fazlasını alabilmek için alınanları hayata -olduğu gibi katıksız bir şekilde- geri vermeyi zorunlu kılar. Maddi-manevi alınan -(ve sahip olunan)- her şey alıkonulursa, cimrilik ve tembellik yapılırsa, o alınanlar durgunlaşır. Zamanla değerini kaybeder ve yoksullaşmaya neden olur. Su değirmeni, kullandığı suyu tutmaya başlarsa, çok geçmeden o durgun suyun içinde boğulur. Ancak su serbest akarsa, suyun yarattığı enerji değirmen için bir değer olur. Öğütülen undan herkes faydalanır. Aynı şey insan için de geçerlidir. İlahi iradenin bedava verdiklerini öz yarar için,

başkalarının faydası için, bireysel ve toplumsal huzur için hayata değer olarak aktarması, hayata geri vermesi gerekir. Aksi takdirde su değirmeni gibi insan kendi suyunda boğulmaktan kurtulamayacaktır.

Hayatı anlama ve anlamlandırma çabalarında, yaşamın olmazsa olmazlarından birisi paylaşımdır. Bunun insanlar arasında yetkinleşmesi, hayatın karmaşası içinde çaresiz ve umutsuzca debelenmeyi önleyen sosyal formüllere kapı aralar. Bu nedenle, yaşama/insana hizmet eden bütün kurum ve kuruluşlar, insan organizmasındaki farklı organlara benzer. Yekdiğerini tamamlayan her bir organın kendine özgü işlevi yanında, diğerleriyle sarsılmaz bir uyum içinde çalışarak organizmanın devamlılığını sağlar. En küçük organdaki bir rahatsızlık nasıl bütün organizmayı etkiliyorsa, aynı şekilde sivil ve kamu kuruluşları arasındaki uyum/uyumsuzluk da ortak yaşamı etkiler.

Ancak bilinmelidir ki, bilgiyi eyleme geçirmediğçe, bilginin hiçbir faydası yoktur. Çünkü yapmak, kavrayışı bilgeliğe taşır; eylem de bilgiyi bilgeliğe dönüştürür. Ünlü Alman düşünür/yazar Goethe'nin dediğı gibi, **“Bilmek yeterli değil, uygulamak gerek; istemek yeterli değil, yapmak gerek.”**

Süryani edebiyatının/mistisizminin büyük ismi Nusaybinli Aziz Mor Afrem (MS 303-373) bunu şöyle vurgular:

“Bedene ait organların her birinin diğer bir organın ihtiyacını karşılaması gibi, bu evrenin insanları da genel maslahat/yarar için tümel ihtiyaçları karşılamaktadır. O halde bizler, birbirimize muhtaç olduğumuz için sevinelim. Zira aramızdaki ahenk ve uyum bu durumun bir sonucudur. İnsanlar birbirlerine muhtaç oldukları içindir ki büyük olan, ileri gelenler, sıradan insanlara karşı herhangi bir mahcubiyet duymaksızın tevazuu durumuna geçerler. Böylelikle küçükler korkuya kapılmaksızın büyüklere yönelirler. Öyle ki benzer durumu bizler hayvanlarla olan münasebetlerde de görürüz ki, onlara muhtaç oluşumuz, onlara ilgi ve ihtimam içinde yaklaşmamızı gerekli kılmaktadır.”

Konuya ilişkin Aziz Mor Baselius (MS + 378) da şöyle fikir beyan eder:

“Çünkü hiçbirimiz kendi başına bedensel ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bilakis her birimiz söz konusu ihtiyaçları karşılayabilmek adına bir başkasına ihtiyaç duyar ve bu yüzden birbirimizin maslahatlarına/yararlarına önem vermek durumundayız ki, bu durumu uzlete çekilmek ve tek başına yaşamakla gerçekleştirmek mümkün değildir.”

Hayatı anlamlandıran ve ortak yaşamı yücelten bu anlayışa göre, esas mesele, maddenin alma arzusundan, mananın verme arzusuna yönelmektir. Çünkü madde, ruhun tekâmülü için bir

araçtır. Bu tekâmül sürecinde akışın içinde, hizmet halinde olmak gerekir. Çünkü vermek ve tamamlamak ruhun özüdür. Yaşamak için oksijene ne kadar ihtiyaç varsa, biz insanların sevgiyle işleyişe/akışa pozitif katkı sunması, hizmet etmesi, hayatı/dünyayı olduğundan daha iyi yapması, zenginleştirmesi, devamlılık açısından hayati önemdedir. Gelineen noktada, rahat ve mutlu bir yaşam için buna çok ihtiyaç var. Bu bağlamda, içimizdeki iyiliği terk etmeden, kötülüğü zorlayan şartlara ve olaylara rağmen, hiçbir kötülüğe başvurmada, vicdanların ve yüreklerin sesini güçlü tutmanın yolu, şaşmaz bir adaletten ve sağlam bir maneviyattan geçer. Bu bağlamda kendi ilahi hakikatimizi -sevgi olan özümüzü- hatırlamak bütün iyileşmelerin anahtarıdır. Bu hakikate yakınlaştıkça, insan onurunu koruyan, başkalarını kollayan doğal yeteneğimize daha çok yaklaşıyoruz. Bu şekilde gerçek arkadaşlığı/dostluğu/yoldaşlığı da daha iyi başarmış oluruz. Bu hakikati bilmeden, tanımadan, bilinenlerin, öğrenilenlerin başarıyla uygulanması mümkün değil. Zira hakikat insanın pusulasıdır. Onun için **”Hakikati bileceksiniz ve hakikat sizi özgürleştirecektir”** (Yuhanna 8: 31) sözü söylenmiştir.

İnsanın gönül aynası ne kadar saf, temiz, pürüzsüz ise, hakikati o kadar daha rahat anlayabilir, kavrayabilir. O kadar da özdenetim ruhuyla kendine daha rahat hâkim olur. Benlik ve yaşam algısı o denli gelişir ve büyür. Kim bilir belki böyle bir hissiyatta olduğu için Antakyalı Mor İshak (ö: 491) **“Hakikat makamdan, gayret yetkiden üstündür. Adalet de, kurallardan ve düzenden kidemlidir”** sözünü tüm estetiğiyle bize miras bırakmıştır.

Hayatın zorluklarına karşın, sosyal yaşam, insan onurunu kutsayan bir anlayışla, insani değerlere ve erdemlere yaraşır biçimde, sevgi ve saygının terbiyesiyle sürdürülürse, ortak yaşamda yer yer göze çarpan olumsuzluk önyargısı kendiliğinden pozitif dönüşecektir. Ancak acı vericidir ki, buradan uzaklaşma yabancılaşmaya neden olmaktadır. Bu da, toplumdaki farklı insanlara, farklı inançlara, farklı kimliklere ve farklı kültürlere sıkıntılar yaratmaktadır. Bu tür sıkıntıları gidermek için hissetmek, anlamak, tanımak, okumak gerek. Ussal zenginliğe işaret ederek bilginin sorumluluk olduğunu önceden öngören Suroçlu Mor Yakup (MS 451-521) şöyle yazar: **“Cehalet eken, sefalet biçer. Eğitimle alışveriş çoğaldıkça, akıl zenginleşir.”**

Bazen hayatı anlamak için hayatı sevmek, hayatı duymak, hayatı düşünmek ve yaşamak gerekiyor. Bunun yolu dar ve engebeli olsa da, sevginin teneffüsleriyle bu hakikat yoluna girmek, büyük bir başarıdır. Hayata ve ortak yaşama büyük bir katkıdır. Çünkü sevgi hayatın tadı ve cazibesidir. Dolayısıyla sevgisiz hayat, donuk ve seviyesizdir. Sevginin suladığı hayat, ortak yaşamın damarlarına dirilik ve sosyal boyutlarına canlılık kazandırır. Böyle bir ortamda olumsuzluk önyargısının zarar verici koşulları ve koşullanmaları barınamaz ve hayat bulamaz.

Unutmamak gerekir ki, hakikatin açılımcı ve kucaklayıcı yönleri, merhametli farkındalığın ve diğerkâmlığın yükümlülüklerine dayanan bir idrak biçimidir. Bu mantık, gücünü terbiyeden ve kültürden alır. Kendini bilmeye ve nefsi terbiyeye vurgu yapar. Manipülasyon, istismar, sömürü gibi insanın iç dünyasına zarar veren gayri vicdani aldatıcı yaklaşımları ahlaki kötülük ve ruha zulüm olarak görür. Kültürel zenginlik olmadan, maddi zenginliğin, savurganlığa yeni boyutlar kazandırmaktan başka bir amaca hizmet etmeyeceğini öğretir. Dolayısıyla bu idrak biçimi, ahlaki tutarlılığa ve kültürün değerlerine sahip olunmadan akışta kalmanın zorluklarını ifşa eder. **Çünkü toplumun hayrına işleyen ahlak ve kültür yolu, içsel dönüşüme ve gelişime zemin hazırlayan insaniyet yoludur. Onun için maddiyatın/nefsaniyetin/bencilliğin dağı ne kadar yüksek olursa olsun, ahlakın ve kültürün yolu onların üzerinden geçer.**

Bu kavrayış, günlük rutinler, yeme-içme, beslenme kadar değerlidir. Gelişigüzel keyfi muameleye tabi tutulmamalıdır. Sorumsuz uygulamalara terk edilmemelidir. Bilinmeli ve unutulmamalıdır ki iç dünyada yaşatılmayan hiçbir şey, dış dünyada yaşatamayız. **“Kendini yargılayan, başkasını yargılamaya vakit bulamaz”** diyen Ninovalı Mor İshak (613-700)’un anlamlı deyişinde vurgulandığı üzere, bunun olabilmesi, insanın kendinden başlamasına, kendini tanımasına, kendini bilmesine, ruhunu ilahi hakikatlerle aydınlatmasına bağlıdır. Ancak iç dünyayı karartan bencilliği dönüştürmek, ruhu katleden kıskançlığı yenmek, sahte benliğin kabuklarını atmak, onlardan kurtulmayı istemek kolay değil. Zor, dikenli, sancılı bir süreç olsa da, insan kendi kitabını okumadan/okuyamadan özüne, asıl olana, ruhuna dönüş yapamaz. Özünde saklı olan hazineleri ve madenleri bulup çıkaramaz. Fakat her isteyen bunu başarabilir. Çünkü kapı çalana açılır, yardım ise isteyene verilir.

Bilinmelidir ki sosyal ölçütler bağlamında makam ve mevki farkı olmaksızın, bu anlatılanların ışığında herkes kendi manevi ve medeni gelişiminden aynı oranda sorumludur. Eksikliğin farkındalığıyla yerine getirilmesi gereken bu prensip, büyükten küçüğe herkesi bağlar. Çünkü içsel yollar temizlendikçe, genişletildikçe, içsel boşluklar dolduruldukça, içsel soğukluk ısıtıldıkça, dışsal yolculuk daha da kolaylaşır. **Bu kolaylık sayesinde hayatımız anlamlı hale geldiğinde hayat bir mücadele ve rekabet alanı olmaktan çıkar, heyecanlı bir keşif ve hizmet yolcuğuna dönüşmüş olur.**

Bütün mesele yaşam yolculuğunda seyre dalarken, hizmet üretirken, üstünlük/bilgiçlik taslamadan, öz sevgiye, öz saygıya, öz denetime, öz değere, öz şefkate odaklanarak ama tahakküme kaçmadan, ahlaki donanımları korumak, insani değerleri kaybetmemektir. Alınanları geri verme sürecinde yapılan hizmette, o yapılanlar insanın ruhuna dokunabilirse, o ruha ulaşabilirse; dilden dökülen de, yazıya işlenen de, hayata sunulan da aynı şekilde değerli ve

anamlı olacaktır. Çünkü ilahi sevginin ve adaletin dünyadaki temsilcisi olmak kadar büyük bir iş ve büyük bir sorumluluk yoktur. Güzel bir bakış, bir tebessüm, bir söz insana can katar. Kötü bir bakış, bir söz, ağır bir davranış insanın dünyasını karartır, kalbini kırar. Çünkü insanın en güzel varlığı kalbidir, ruhudur. O kalp ve o ruh her daim anlayış ister. İşte, insanı gerçek soyluluğına ulaştıran bu derinliktir. Bu soyluluğına sahip insan, kimseden üstün olmadığının bilinciyle, devamlı önceki halinden/durumundan daha üstün olmaya gayret ve çabası içinde olur.

Sonuç olarak demem o ki, toplumsal huzur/uyum/istikrar, insan onurunun ve bu onurdan doğan hakların samimi bir şekilde gözetilmesine; bu doğrultuda tutarlı bir anlam bütünlüğünün geliştirilmesine bağlıdır. Çünkü günün sonunda herkes vicdanının toprağına gömülecektir. Olumlu-olumsuz hayata ne veriyorsak, kendimize yaptığımız bir yatırımdır. Ne yapıyorsak, kendimize yapıyoruz. İnsan kendisinden çıkan ışığın yansımalarını yaşayacaktır.

Yusuf Beğtaş

Süryani Dili-Kültürü ve Edebiyatı Derneğı Başkanı / MARDİN